BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILIDA GAPIRISH VA TINGLAB TUSHUNISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA INTERFAOL PLATFORMALARNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI

Yoqubjanova Mohlaroyim Abdumalik qizi
Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti tayanch doktoranti

Qabul qilindi: 16.10.2026
Ko'rib chiqildi: 17.10.2026
Tasdiqlandi: 19.10.2026

Kalit so'zlar:
interfaol platformalar, multimedia vositalari, boshlang'ich ta'lim, ingliz tili, gapirish, tinglab tushunish, kommunikativ kompetensiya, raqamli ta'lim.

Annotatsiya. Mazkur tezisda boshlang'ich sinflarda ingliz tilini o'qitishda interfaol platformalardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Xususan, 3–4-sinf o'quvchilarining gapirish va tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirishda audio, video, tasvir, interfaol mashqlar va tezkor qayta aloqaning o'rni yoritiladi. Wordwall hamda LearningApps kabi raqamli vositalar asosida tinglab tushunish, savol-javob va dialog tuzishga qaratilgan amaliy topshiriqlar tavsiya etiladi. tezisda platformalardan foydalanishning metodik shartlari hamda o'qituvchining ta'lim jarayonidagi roli ko'rib chiqiladi.

KIRISH

Raqamli texnologiyalarning ta'limga kirib kelishi chet tillarini o'qitish mazmuni va usullarini takomillashtirish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Boshlang'ich sinflarda ingliz tilini o'rgatishda o'quvchilarning yosh xususiyatlari, qiziqishlari, diqqatining davomiyligi va til tajribasi hisobga olinishi kerak. Ayniqsa, gapirish va tinglab tushunish ko'nikmalari muntazam muloqot, mazmunli til materiali va o'quvchining faol ishtirokini talab qiladi. Interfaol platformalar matn, rasm, audio, video, viktorina va mashqlarni bir muhitda birlashtirib, o'quvchilarga tilni turli kanallar orqali idrok etish imkonini beradi. Biroq raqamli vositaning mavjudligi o'z-o'zidan yuqori natijani kafolatlamaydi. Natija topshiriqning maqsadga muvofiqligi, materialning o'quvchi darajasiga mosligi, o'qituvchining metodik yondashuvi va o'quvchining faol til amaliyotiga bog'liq. Maqolaning maqsadi boshlang'ich sinflarda ingliz tilida gapirish va tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirishda interfaol platformalarning didaktik imkoniyatlarini yoritish hamda ulardan foydalanishga doir amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Maqolada ilmiy adabiyotlar tahlili va metodik misollar asosida platformalarning ta'limiy vazifalari ko'rib chiqiladi.

INTERFAOL PLATFORMALARNING DIDAKTIK MOHIYATI

Interfaol platformalar — o‘qituvchi va o‘quvchilarga raqamli muhitda ta’limiy materiallarni taqdim etish, topshiriqlarni bajarish, javoblarni tekshirish va o‘quv faoliyatini tashkil etish imkonini beruvchi vositalardir. Ular yordamida til birliklarini ko‘rgazmali namoyish qilish, bilimni takrorlash, o‘quvchilarni faol ishtirok etishga undash va ayrim topshiriqlar bo‘yicha qayta aloqa berish mumkin. R. Mayerning multimedia orqali o‘rganish nazariyasida so‘z va tasvirlarning mazmunli uyg’unligi axborotni tushunishga ko‘maklashishi ta’kidlanadi (Mayer, 2009). Shu bilan birga, ortiqcha animatsiya, keraksiz tovushlar yoki bir vaqtning o‘zida haddan tashqari ko‘p ma’lumot berish o‘quvchining diqqatini asosiy mazmundan chalg’itishi mumkin. Shuning uchun multimedia materiallari sodda, aniq va o‘quv maqsadiga yo‘naltirilgan bo‘lishi lozim. Interfaol platformalarning asosiy didaktik imkoniyatlari quyidagilardan iborat: ko‘rgazmalilik; o‘quvchini faol harakatga jalb etish; til materialini takrorlash va mustahkamlash; ayrim javoblarga tezkor qayta aloqa berish; topshiriqlarni murakkablik darajasi bo‘yicha farqlash; juftlik va guruhdagi muloqot uchun vaziyat yaratish. Mazkur imkoniyatlar gapirish va tinglab tushunish faoliyatlari bilan bog’langanida yanada mazmunli bo‘ladi. CEFR Companion Volume hujjatida til o‘rganish tinglash, og’zaki nutq, o‘zaro muloqot va boshqa til faoliyatlari bilan bog’liq holda tavsiflanadi (Council of Europe, 2020). Bu yondashuv boshlang’ich sinflarda tilni alohida so‘zlar yig’indisi sifatida emas, balki mazmunli kommunikativ vaziyatlarda qo‘llash zarurligini ko‘rsatadi.

GAPIRISH KO‘NIKMASINI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI

Gapirish ko‘nikmasi o‘quvchining savollarga javob berishi, savol tuzishi, predmet va hodisalarni tasvirlashi, o‘z fikrini sodda gaplarda ifodalashi hamda suhbatni davom ettira olishini qamrab oladi. Interfaol platformalar rasm, kalit so‘z, qisqa video yoki vaziyatli topshiriq orqali og’zaki nutq uchun tayanch yaratadi. Muhim shart — raqamli topshiriq faqat ekranda javob tanlash bilan tugamasligi, undan keyin o‘quvchi tilni og’zaki qo‘llashi kerak. Masalan, “My Favourite Animal” mavzusida o‘qituvchi Wordwall orqali hayvonlar rasmlarini inglizcha nomlari bilan moslashtirish mashqini tayyorlaydi. O‘quvchilar cat, dog, rabbit, lion va elephant kabi so‘zlarni tanlaydi. Keyingi bosqichda har bir o‘quvchi o‘zi yoqtirgan hayvon haqida ikki-uchta gap aytadi. Juftlikdagi suhbat quyidagicha tashkil qilinishi mumkin: “What is your favourite animal?” — “My favourite animal is a cat.” — “What colour is it?” — “It is white.” Bu topshiriq lug’atni faollashtirish bilan birga savol-javob va sodda gap tuzishni mashq qildiradi. Kuchliroq o‘quvchilarga “Why do you like it?” kabi qo‘shimcha savol berish, ko‘proq yordamga muhtoj o‘quvchilarga esa tayanch iboralar taqdim etish mumkin. Shunday qilib, bitta platforma mashqi turli darajadagi o‘quvchilar uchun moslashtiriladi. Og’zaki nutqni rivojlantirishda rolli o‘yinlar ham muhim. “At the Shop”, “At School” yoki “My Weekend” kabi vaziyatlarda o‘quvchilar ekranda ko‘rsatilgan rasmlar va tayanch iboralardan foydalanib dialog tuzishi mumkin. O‘qituvchi

talaffuz, mazmunning tushunarliligi va muloqotda ishtirok etishga e'tibor qaratadi; har bir grammatik xatoni darhol to‘xtatib tuzatish o‘rniga, zarur hollarda mashqdan keyin umumiy fikr-mulohaza beradi.

TINGLAB TUSHUNISH KO‘NIKMASINI RIVOJLANTIRISH

Tinglab tushunish o‘quvchining ingliz tilidagi tovush, so‘z, ibora va sodda gaplarni eshitib anglashini, umumiy mazmunni tushunishini hamda kerakli axborotni ajratishini nazarda tutadi. Audioyozuvlar va qisqa videolar tabiiy nutq namunalarini taqdim etishi mumkin. Materialning tezligi, davomiyligi, talaffuzning aniqligi va lug'atning o‘quvchilar darajasiga mosligi alohida e'tiborga olinishi kerak. Tinglash faoliyatini uch bosqichda tashkil etish tavsiya etiladi. Tinglashdan oldin o‘quvchilar mavzuga oid rasmlar va tayanch so‘zlar bilan tanishadi. Tinglash vaqtida umumiy mazmunni yoki muayyan ma'lumotni aniqlash vazifasini bajaradi. Tinglashdan keyin savollarga javob beradi, rasmlarni moslashtiradi yoki eshitilgan ma'lumotni og'zaki qayta ifodalaydi. Masalan, “At the Zoo” mavzusida o‘quvchilarga quyidagi audio matn taqdim etiladi: “Hello! My name is Tom. I am at the zoo. I can see two lions, three monkeys and a big elephant. The monkeys are funny. My favourite animal is the elephant.” O‘quvchilar “How many lions can Tom see?”, “How many monkeys are there?” va “What is Tom's favourite animal?” savollariga javob beradi. So‘ng “What is your favourite animal?” savoli orqali o‘z fikrini bildiradi. Ushbu ketma-ketlik tinglab tushunishdan gapirishga o‘tishni ta'minlaydi. LearningApps kabi platformalarda audio mazmuniga mos tasvirlarni tanlash yoki ketma-ketlikni aniqlash mashqlarini tuzish mumkin. Biroq o‘qituvchi audio matnni o‘zi ham o‘qib berishga tayyor turishi, internet yoki qurilma bilan bog'liq muammolar yuzaga kelganda muqobil usuldan foydalanishi lozim.

METODIK TAVSIYALAR VA O‘QITUVCHINING ROLI

Interfaol platformalardan foydalanishdan avval o‘qituvchi ta'lim maqsadini belgilashi va qaysi ko‘nikma rivojlantirilishini aniqlashi kerak. Agar maqsad tinglab tushunish bo‘lsa, topshiriq audio mazmunini anglashga xizmat qilishi; agar maqsad gapirish bo‘lsa, o‘quvchiga javobni og'zaki ifodalash uchun yetarli imkoniyat berilishi lozim. Amaliy jihatdan quyidagi shartlarga rioya qilish tavsiya etiladi: bir topshiriqda juda ko‘p yangi so‘z bermaslik; audio va videolarni qisqa hamda tushunarli tanlash; ekrandagi ortiqcha bezaklardan qochish; mashqlarni juftlik va guruhdagi muloqot bilan davom ettirish; o‘quvchilarga xatolarini tuzatish imkonini berish; raqamli vositalardan foydalanish imkoniyati cheklangan hollarda bosma variantlarni tayyorlash. O‘qituvchi texnik vositani namoyish etuvchi shaxs bilangina cheklanmaydi. U topshiriqni tanlaydi, muloqot vaziyatini yaratadi, o‘quvchilarning javoblarini kuzatadi va o‘zlashtirish darajasiga mos yordam ko‘rsatadi. Raqamli mashqlarni muntazam, ammo maqsadli qo‘llash lozim; ular jonli muloqot, o‘qituvchi izohi va hamkorlikdagi faoliyatning o‘rnini to‘liq bosmasligi kerak.

XULOSA

Boshlang'ich sinflarda ingliz tilida gapirish va tinglab tushunish ko‘nikmalarini rivojlantirishda interfaol platformalar ko‘rgazmali, faol va o‘quvchi

ehtiyojlariga mos ta'lim muhitini yaratishga ko'maklashadi. Audio, tasvir, video va interfaol mashqlarni uyg'unlashtirish til materialini tushunish hamda mustahkamlash uchun qulay sharoit yaratishi mumkin. Platformalardan foydalanish samarasi ularning soni yoki texnik murakkabligi bilan emas, balki ta'lim maqsadiga muvofiq tanlanishi va kommunikativ faoliyat bilan bog'lanishi bilan belgilanadi. Shu sababli har bir raqamli mashqdan so'ng savol-javob, dialog, tasvir asosida hikoya qilish yoki tinglangan matnni muhokama qilish kabi og'zaki faoliyatni tashkil etish maqsadga muvofiq. Kelgusidagi tadqiqotlarda interfaol platformalar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarning samaradorligini tizimli tajriba-sinov orqali tekshirish, o'quvchilarning boshlang'ich va yakuniy natijalarini taqqoslash hamda o'qituvchilar uchun metodik tavsiyalarni takomillashtirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Council of Europe. (2020). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment — Companion Volume. Council of Europe Publishing.
2. Mayer, R. E. (2009). Multimedia Learning (2nd ed.). Cambridge University Press.
3. Wordwall. (n.d.). Features. https://wordwall.net/features
4. Council of Europe. (n.d.). Common European Framework of Reference for Languages. https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages